

ја е поделен на неколку поднаслови и тоа: „Науката во служба на музиката“; „Верба во елементарното“; „Скептична ексцентричност“; „Оптимистичка ексцентричност“; „Микста медиа“ и „Нова едноставност“. Оваа статија фрла светлина кон новите струења во музичкиот живот како кај нас така и во светот.

Во целина земено книгата на Сотир Голабовски донесува интересни материјали како од традиционалната така и од експерименталната македонска музика. Таа претставува значаен прилог во македонската наука и култура.

Михајло ГЕОРГИЕВСКИ

Marco DOGO, La dinamite e la mezzaluna. La questione macedone nella pubblicistica italiana 1903—1908. (Динамитот и полумесечината. Македонското прашање во италијанската публицистика 1903—1908). Del Bianco editore — Udine, 1983, 220.

Во издание на издавачката куќа Del Bianco — Udine излезе од печат трудот на Марко Дого. Динамитот и полумесечината. Македонското прашање во италијанската публицистика 1903—1908. Оваа книга на Марко Дого излезе во рамките на едицијата „Цивилизацијата на Преродбата“ во која се издадени повеќе трудови, што зафаќаат интересни проблеми од италијанската историја поврзани со местата од граничните делови на Италија кон Југославија.

Трудот е составен од уведен дел и три поглавја.

Во уводниот дел се зборува за зголеменото интересирање за македонското прашање во почетокот на XX век, врз кое влијаеле повеќе фактори, како што биле антагонизмот на големите европски сили и нивните балкански „клиенти“, така и борбата за отоманското наследство.

Авторот го прати историјатот на македонското прашање уште во времето од пред Кримската војна (1853—1856), следејќи ги текстовите објавувани од разни автори во списанието „Revue des Deux Mondes“. Тој ја потенцира политиката на

отоманската влада „раздели по владеј“ со предизвикување на вештачки антагонизми меѓу балканските народи.

Во продолжение авторот го проследува македонското прашање кон крајот на XIX век велејќи: „Блискиот Исток веќе започнува во Трст, но неговото срце беше Македонија, ветена земја и јаболко на раздорот, огниште на најсериозното заплашување на европскиот мир за скорешна иднина“.

Што се однесува до ставот на европската дипломатија кон македонското прашање, тој смета дека Европскиот концепт со своите несигурни постапки ја фаворизирал австриската политика на статус кво на Балканот, зад која се одгатувала прецизната стратегија на ицрпување и пробивање.

Во почетокот на XX век македонското прашање авторот Марко Дого го гледа низ призмата на политиката на големите сили, кои беа заинтересирани за зачувување на статус кво на Блискиот Исток, и на политиката на балканските држави, кои преку националните пропаганди сакале да ја освојат душата на македонските Словени, и

таквото освојување да го потврдат во очите на Европа.

Со цел да се спречат експанзионистичките амбиции на балканските држави во Македонија се зародува револуционерното движење, за кое Марко Дого вели: „Во почетокот движење на учителите за образование на народот врз принципите на една демократска револуција само врз која ќе може да биде изградена автентична национална еманципација“. Авторот исто така ги побива и мислењата што се појавија на Запад, толкувајќи ја дејноста на македонската колонија во Петроград како подредена на панславистичката политика на руските кругови.

Во овој дел на книгата е разјаснета и дволичната политика на големите сили и балканските земји во навечерието на Илинденското востание. Меѓутоа, на самото Востание, неговите достигнуања, авторот многу малку се задржува. Одредено внимание е посветено на реформната активност во Македонија во врска со спроведувањето на Мирџштегскиот договор и примената на финансиските реформи.

Како една од пречките за разрешување на македонското прашање се гледала и во големото учество на странските капитали вложени во Македонија меѓу кои се истакнувале француските и италијанските. Никаква потешкотија, вели авторот, не им причинувала на италијанските публицисти, кои не согледувале некоја несогласност во сложувањето со Лондон во реформаторските иницијативи и натпреварувањето со Париз во ловот по договори, преокупирани само во тоа благонаклонетата трговска и финансиска конјunktura да не биде расипана од измамничките наклоности

на некои нивни сонародници. Исто така е истакнато дека германските, француските и италијанските деловни луѓе направија добри работи во 1908 година во сенката на реформите.

Реорганизацијата на жандармеријата послужила за проширување на влијанието на големите сили, посебно во оние реони каде што се наоѓале нивните офицери, додека пак личноста на Хилми Паша, генералниот инспектор, „најголемиот комедијант што газел на европската сцена“ е оценета како човек на Султанот и човек на Европа. Посебно негативно се однесуваат кон отоманскиот режим на репресија европските публицисти Хенри Ноел Браилсфорд, Виктор Берар, Г. Ф. Абот и др.

На крајот од уводниот дел во пододделот „Битката за Македонија“ се зборува за пропагандата што се водела во Македонија од страна на соседните балкански држави, посебно за улогата на врховистичката организација, Потенцирана е и улогата на Внатрешната македонска организација со нејзината борба за „Македонија на Македонците“, обединета и автономна. Исто е разгледан и проблемот на потеклото, на историските компоненти, на вистинската природа на македонското револуционерно движење и се спомнуваат неговите личности Даме Груев, Гоце Делчев, д-р Татарчев и доста, како што вели авторот, опишуваната од европските журналисти личност на Борис Сарафов. И покрај поразот на Илинденското востание, проектот за автономија на Македонија и понатаму беше разгледуван од многу хроничари од тоа време. На крајот во уводниот дел се разгледува литературната и политичката активност на Крсте Ми-

сирков, потоа како современата македонска историографија го разгледува македонското прашање. Исто се разгледувани и разните солуции за решавање на македонското прашање и накратко е изнесен ставот на Италија кон оваа проблематика.

Во првото поглавје „Вико Мантегаца, Работи и фолклор“ во почетокот се зборува за дејноста на италијанскиот журналист Вико Мантегаца на теренот на Балканот и посебно во Македонија, уште во периодот пред Илинденското востание па сè до Младотурската револуција. Тој бил директор или соработник на разни важни италијански весници, помеѓу кои „Nazione“ и „Resto del Carlino“ исто така патувачки уредник на миланскиот весник „Corriere della Sera“. Вико Мантегаца бил познат и како пишувач на разни расправи, во кои се критикувала италијанската политика кон Истокот поради својата неактивност.

Во пододелот „Журналистите, дипломатијата и балканското прашање“, Марко Дого критички се осврнува на пишувањето на Вико Мантегаца општо за ситуацијата на Балканот и посебно во Македонија. Тука остро се критикувани некои други италијански журналисти, како, на пр., Карло де Стефани кои се залагале за антисловенска политика на Италија на Балканот.

Во пододелот „Еден претпазлив патник во најнесигурната земја на Европа“ се зборува за повеќебројните патувања на Вико Мантегаца на Балканот: двапати во Македонија, почесто во Црна Гора. Своите репортажи од Македонија тој ги објавувал во весникот „Corriere della Sera“ и во списанието „L'Illustrazione Italiana“, што се објавени

во два тома во 1903 и во 1908 година. Во 1903 година тој ги посетил Солун, Скопје и Битола. Истакнато е дека тој ги посетил македонските краишта во пресрет епохалните настани како што биле Илинденското востание и Младотурската револуција. Во врска со февруарските реформи од 1903 год. Мантегаца за в. „Corriere della Sera“ го интервјуирал генералниот инспектор Хилми Паша. Вакво интервју нешто подоцна во август 1903 год. со Хилми Паша направил и познатиот италијански општественик Франческо Гвичардини. При втората посета на Македонија во 1908 год., Вико Мантегаца можел да констатира дека реформната акција на големите сили воопшто не придонела да се поправи положбата на македонското население.

Во третото подглавие „Револуционерните организации и смелите авантуристи“, Марко Дого, што се однесува до начинот на користењето на информациите за дејноста на револуционерното движење од страна на Вико Мантегаца, вели дека тој информациите ги користел од втора рака, значи собрани надвор од главната arena на настаните. Исто така на Мантегаца му се забележува што главно не се изјаснил за етничко-националната идентификација на словенското население во Македонија.

Во продолжение на ова подглавие се зборува за тоа како настанале ВМРО и Врховниот комитет во Софија и како ова прашање го разгледува современата македонска историографија.

За разлика од Сарафов, кого Вико Мантегаца го дава во позитивна светлина, негативно се однесува кон личноста и делото на Јане Сандански. Меѓутоа, Марко

Дого детално ја разгледува дејноста ја Јане Сандански, упатувајќи на истражувањата на современата македонска историографија по ова прашање. Тука посебно е разгледуван и случајот со грабнувањето на американската мисионерка Мис Стон и улогата на Јане Сандански во тоа.

Во четвртото подзаглавие „Македонскиот автономизам и бугарскиот иредентизам“ Марко Дого во почетокот ја разгледува програмската определба на ВМРО за ослободување на Македонија од туѓинското ропство, истовремено давајќи го ставот во врска со ова прашање и на Врховистичката организација од Софија. Марко Дого, во ова подзаглавие го потенцира значењето на дејноста на Вико Мантегаца, преку која стигнуваат до јавноста во Европа активностата и принципите на Внатрешната организација за ослободување на Македонија од странското господство и влијание.

Меѓутоа неколку години подоцна во својата книга „La Grande Bulgaria“ (Голема Бугарија) издадена во Рим 1913 год., Вико Мантегаца ги негира своите поранешни тврдења ставајќи го македонското прашање во рамките на бугарската историја, исто како што Илинденското востание од 1903 година го вметнува во историјата на бугарското кнежевство — од чија престолнина „Големиот комитет го диригираше движењето во Македонија“. Во врска со ова Марко Дого укажува дека голема улога во ваквиот регресивен став на Вико Мантегаца одиграла и општата тенденција во која се наоѓала новинарската продукција а и некои други причини. Сето ова е изложено во неттото подзаглавие со наслов „Еден регресивен епilog“.

Во вториот дел на книгата „Гвичардини и Балдачи; политика и етнографија“, се зборува за тоа како политичарот Франческо Гвичардини и природоиспитувачот и географ Антонио Балдачи ги опишуваат настаните во Македонија во почетокот на XX век. Првиот ја пропатувал Македонија во моментот кога сè уште трае Илинденското востание. Тој во своите „Импресии од Македонија“ големо внимание му посветуваше на прашањето на националноста на македонскиот народ. Доволно простор му посветува и на разгледувањето на црковното прашање во Македонија, со посебен осврт на настанувањето на Бугарската егзархија во 1870 година и нејзината политика во Македонија. Разгледано е и прашањето во врска со погледите на Гвичардини кон настанувањето и социјалниот состав на револуционерното движење во Македонија.

На прашањето за народноста на словенското население во Македонија, Марко Дого во ова поглавје доста ја разгледува „теоријата за флукутирачка маса“ на српскиот географ и етнограф Јован Цвиик. Меѓу другото доста место е посветено и на неговите погледи за борбата на српската и бугарската пропаганда во Македонија за „освојување на душите“ на македонските Словени. Мислењата на Јован Цвиик презентирани во Италија (преку делото *Italia e Jugoslavia, Osservazioni sull'etnografia della Macedonia*, Firenze, 1918) за народноста на македонските Словени се оценети како чисто националистички во корист на српската пропаганда. Во овој дел на книгата критикувани се и ставовите на Балдачи во врска со тоа како тој го презентирал македонското прашање во Ита-

лија. Имено, Балдачи опфатен со „албанофилски опсесии“, не го гледа постоењето на Македонците како битен фактор, во борбите за ослободување од отоманската власт. Во тој контекст, тој ги негирал придонесите на италијанските офицери во реорганизацијата на турската жандармерија во Македонија и воопшто во смирувањето на приликите.

Третиот дел на книгата носи наслов „Амадори-Виргиљ и Фоа: Теорија и пракса“. Во почетокот се зборува за дејноста на Амадори-Виргиљ, кој решително се зафатил со обработката на комплексната тема за „румелиското прашање“ — како што тој го нарекува со цел „за да се спречат погрешните превентивни оценки со употребата на изразите Албанија — Македонија“. (*La Questione Rumeliota /Macedonia, Vecchia Serbia, Albania, Epiro/ e la politica italiana*, vol. I, Bionto, 1908, XI) иако потоа тој се ангажирал исклучиво на македонското прашање. Марко Дого го подвлекува фактот дека ниту еден западен набљудувач, во тоа време, не навлегол подлабоко од Амадори-Виргиљ, иако не бил поттикнат на ова од посебни симпатии, во барањето на причините за блокираниот национален развиток на македонските Словени: дури ни автори како Браилсфорд или Берард, толку поблиски од него — секој од двата на свој начин — на социјалните и политичките мотивации на револуционерното движење во Македонија.

Според Марко Дого, Амадори-Виргиљ со својот труд „*La Questione Rumeliota*“ ја збогати дебатата за италијанската политика на Балканот со нови категории на објаснувања, ако не и со нови ин-

формации, билансирајќи го на некој начин малку монотоното булгарофилство на Мантегаца и диригираното албанофилство од страна на повеќето автори. Широко користејќи ги второстепените извори, понекогаш камуфлирани од одредена библиографска нејасност, или пак првостепените но сепак посредно преку превод кое означува и извршен избор, и држејќи се општо земено на документарниот материјал расположлив само на француски јазик, Амадори-Виргиљ не можел да го избегне ризикот од една пристрасност при реконструкцијата на настаните во своето дело.

Доста место во својот труд Марко Дого му посветува на дејноста на познатиот италијански публицист Родолфо Фоа. Значењето на дејноста на овој публицист се состоело во тоа, што тој ја основал и раководел петнаесетдневната ревија за надворешна и колонијална политика „*L'Italia all'Estero*“. Таа започнала да излегува на 1 јануари 1907 година. Во неа се разработуваат прашања, кои во најголем обем ја засегнуваат балканската историја. Потенцирана е активноста на италијанската дипломатија на балканскиот простор и посебно во Македонија. Преку своите дописници во Солун и Софија, а во помал обем Белград, Букурешт и Цариград, па и од Атина и Цетиње се изнесуваат балканските настани а поспецијално се пишува и за состојбата во македонското националноослободително движење во периодот 1903—1908 година. Ревизијата ја раководел Родолфо Фоа до октомври 1908 година и овој период е еден од нејзините најзначајни периоди.

Во заклучокот се анализира понатамошната дејност на Вико Ман-

тегаца, Франческо Гвичардини, Антонио Балдачи, Амадори Виргиљ и Родолфо Фоа на теренот на Балканот и по 1908 година. Исто така е кажано дека за сите нив набљудувањето на македонските настани во петгодишнината на реформите (1903—1908 г) претставуваше прилика за проверка и критика на италијанската политика на Балканот.

При изработката на монографијата авторот во одреден степен ко-

ристел литература и периодика објавувана и во Македонија во последните години.

На крајот може да се каже дека овој труд на Марко Дого претставува доста значаен придонес во проучувањето на македонското прашање во периодот од Илинденското востание до Младотурската револуција (1903—1908).

Кочо СИДОВСКИ

Д-р Михајло ГЕОРГИЕВСКИ, **Каталог на старопечатени и ретки книги во НУБ „Климент Охридски“ — Скопје, Скопје, 1983, 621,**

Во издание на народната и универзитетска библиотека „Климент Охридски“ од Скопје излезе од печат една многу потребна и поради тоа значајна публикација — Каталог на старопечатени и ретки книги во НУБ „Климент Охридски“ — Скопје. Автор на Каталогот е библиотекарскиот советник д-р Михајло Георгиевски, а рецензенти се акад. Владимир Мошин и Лиљана Хаџи-Бошкова.

Интересот на д-р Михајло Георгиевски за старите и ретки книги доаѓа до израз од поодамна. Тој крстари низ Македонија и собира стари ракописи и ретки книги што се наоѓаат сега во Народната и универзитетска библиотека „Климент Охридски“. За повеќето од овие новопронајдени дела првите податоци за научната јавност ги дава во разни публикации токму составувачот на овој Каталог.

Во Каталогот се опфатени старопечатените и ретките книги што

се сопственост на Народната и универзитетска библиотека. Овие книги се собрани од формирањето на Библиотеката во 1944 година по пат на купување и подарок. Првите старопечатени и ретки книги се наследени од библиотеката на поранешниот филозофски факултет во Скопје.

За содржината, проблематиката и целта што ја следи овој Каталог, како и за методот на обработка на старопечатените книги, читателот се информира преку концизниот Предговор, напишан од авторот на овој Каталог.

Како старопечатени се изделени овие книги што според годината на печатењето се квалификуваат така во одредени земји: книгите печатени во Македонија до 1918 год., српските книги што се печатени до 1867 год., хрватските до 1860 година, словенечките до 1847 год., книгите од Босна и Херцеговина до 1880 год., бугарските книги до 1878 год., грчките до 1863 год., романските до 1830 год., руските до